

תורת הבטחון

פרשת צו

הסיבה שאחד אינו מוציא הוצאת על דברים אלו, היינו אך ורק מחסרון בטחון בהש"ת.

דהנה איתא בביצה (טו, ב): "תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאיה: **כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה. שאם פחת - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו.** אמר רבי אבהו: מאי קראה - תקעו בחדש שופר (בכסה) ליום חגנו, איזהו חג שהחדש מתכסה בו - הוי אומר זה ראש השנה, וכתב כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. מאי משמע דהאי חק לישנא דמזוני הוא - דכתב ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה", ע"כ.

והוסיף הריטב"א: **"דלאו דוקא הוצאת שבתות וימים טובים דהוא הדין לכל הוצאה של מצוה אלא נקט הני דרגילי ושכיחי",** עכ"ל. הרי, כל הוצאת מצוה אינו נכלל במה שנקצב לו בראש השנה. ומה שנקט הגמ' אלו, לאו דוקא.

וא"כ, כל מאמין בהש"ת, הרי הוא מאמין באמונה שלימה שכל הוצאותיו של כל השנה כבר נגזרו בראש השנה, חוץ מההוצאות של שבת ויו"ט וכל שאר המצוות. וא"כ, אין שום סיבה שלא יוותר ממונו על הוצאת מצוה. ואם אינו מוציא הוצאות על דבר מצוה, ע"כ זהו אך ורק מחסרון אמונה ובטחון בהש"ת. שהרי הוא בוטח על השתדלותו ועסקו בפרנסתו, ואינו בוטח בהש"ת, שהוא יפרנסו. ומי שכן מוותר ממונו מובטח בהבטחה גמורה שלא יפסיד כלום, אלא אדרבא יוסיפו לו יותר ויותר.

גזירה כנגד בחירה

והענין צ"ב, מהו העומק בביאור דברי חז"ל אלו, שהוצאות על דברים של מצוה, אינם נכללים במה שכבר נקצב לאדם בראש השנה?

ונראה לבאר בעזה"ת, דהנה הבחירה ניתנה ביד כל אחד ואחד לעשות כל המצוות אשר הוא בוחר לעשות, ואין הקב"ה מונע הבחירה מיד כל אחד ואחד לעשות המצוות. וא"כ נראה לומר, דאי אפשר לומר שכבר נגזרה גזירה כמה יהיה לכל אחד ואחד עבור ההוצאות על המצוות, שהרי אילו כן, נמנע ממנו הבחירה לעשות המצוות, וא"כ מובן היטב מדוע הוצאות מצוה אינם נכללים במה שכבר נקצב לו בראש השנה.

הוצאות בלי גבול

ונראה שיש להוסיף עוד על זה, דהנה איתא בשו"ע (פי"ג, ב) וז"ל: **"וכן בכל מה שיהנה בעולם הזה, לא יכוין להנאתו, אלא לעבודת הבורא יתברך,** כדכתב (משלי א, א): **"בכל דרכיך דעהו".** ואמרו חכמים (אבות

בטחון על פרנסת מחר

והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף. (ז, יז)

אחת מן התרי"ג מצוות בתורה הקדושה הוא איסור "נותר". והיינו שציונו הש"ת שלא להותיר מבשר הקרבנות יותר מכפי שיעור זמנם. ומי שעובר על זה, והותיר מהבשר, הרי הוא חייב לשרוף אותו באש.

וכתב החינוך (מצוה קמ"א) לבאר טעם המצוה וז"ל, **"יש בדבר רמז אל הבטחון בהשם יתברך ברוך הוא, שלא יהא אדם חונק עצמו במאכלו יותר מדי להצניעו ליום מחר.** בראותו כי האל יצוה לכלות בשר קודש משעברה שעתו כליון גמור ולא רצה שיהנה בו בריה אחר כן, לא אדם ולא בהמה", עכ"ל. הרי, שאיסור נותר מרמז למדת הבטחון, שלא ידאג האדם ויאמר "מה יאכל למחר", רק יבטח בהש"ת, שהוא יתברך יפרנסו, מידי יום ביומו.

כדאיתא בסוטה (מ"ג, ב) **משחרב בית המקדש פסקו אנשי אמונה.** ואמר רבי יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקב"ה; דתניא, רבי אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר - אינו אלא מקטני אמונה. והיינו דאמר ר' אלעזר, מאי דכתיב: **כי מי בז ליום קטנות? מי גרם לצדיקים שיתבזבוז שולחנן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקב"ה,** ע"כ. מבואר שכל יהודי חייב להאמין ולבטוח בהש"ת שהוא ית' יפרנסו מידי יום ביומו. ואפילו אם אין לו מה לאכול למחר, אל ידאג, רק יבטח בהש"ת שהוא יפרנסו, שהרי הוא ית' מפרנס כל אחד ואחד, כל יום ביומו.

ומטעם זה ירד המן כל יום ביומו, לקבוע בלב כל אחד ואחד מדת הבטחון. שמוכרח הוא לבטוח בהש"ת, שהרי אין לו היום מה לאכול למחר, ופרנסתו באה אך ורק מאת הש"ת, שהוא ית' מקור הפרנסה של כל אחד ואחד ביומו. וכמו שאמרו חז"ל (מכילתא פרשת בשלח): **"דבר יום ביומו - ר' אלעזר המודעי אומר: כדי שלא ילקט אדם מהיום למחר כעין מערב שבת לערב שבת שנאמר: דבר יום ביומו, מי שברא יום ברא פרנסתו",** ע"כ. וכמו שהוא ית' מחיה כל אחד ואחד, והחיות של כל אחד ואחד תלוי בהש"ת, כן פרנסת כל אחד ואחד תלוי רק בהש"ת.

בטחון בהוצאת מצוות

רש"י פי' מהו כוונת הגמ' - **"שמאמינים בהקדוש ברוך הוא" וז"ל:** לוותר ממונם לנזי הדור מצוה ולצדקה ולהוצאת שבתות וימים טובים, עכ"ל. הרי כוונת הגמ', מהו הגדר של המאמין בהש"ת, היינו מי שמוותר ממונו להוצאות מצוות, והוצאת שבת ויו"ט. שהרי

פ"ג, מ"ב): "כל מעשיך יהיו לשם שמים", שאפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה והתשימיש והשיחה וכל צרכי גופך, יהיו כולם לעבודת בוראך, או לדבר הגורם עבודתו, שאפילו היה צמא ורעב, אם אכל ושתה להנאתו אינו משובח, אלא יתכוין שיאכל וישתה כפי חיותו, לעבוד את בוראו וכו', עכ"ל.

וע"ע במש"כ הרמ"א (סי' קס"ד ס"ה) וז"ל: "ומ"מ מצוה להביא על כל שלחן מלח קודם שיבצע, כי השלחן דומה למזבח, והאכילה כקרבן, ונאמר על כל קרבן תקריב מלח", עכ"ל. וכתב המשנה ברורה (ס"ג ס"ק ל"ב ז"ב וס"ה) וז"ל, "שאדם אוכל לחזק כחותיו ועל ידי זה יהיה בריא וחזק לעבודת ה'", עכ"ל. וע"ע במש"כ (סי' ק"ב ס"ק מ"ה) בשם הש"ה דאם אוכל בכוונה להיות בריא כדי להיות מזומן לעבודת ה', סעודתו היא סעודת מצוה, ע"ש עוד. כלומר, כי הכל תלוי בכוונת הלב, שאם אדם אוכל בכוונה הראויה, אכילתו מצוה היא, ונחשב כאילו הקריב קרבן. [הלואי שנזכה לזה!]

א"כ י"ל דאפשר שהאדם בהנהגתו יעשה שכל הוצאותיו, לא יהיו נכללים בכלל החשבון שנקצב לו בראש השנה, שאילו מכוון בכל מה שהוא קונה, לשם מצוה, ובכל מאכליו הוא מכוון שיהיה לחזק כוחותיו כדי לעבוד את השי"ת, וכן בשאר דברים שהוא קונה, הוא מכוון לעשות רצון אבינו שבשמים, א"כ נמצא שדברים אלו אינם בכלל מה שכבר נקצב, שכל אותן הוצאות הם הוצאות של מצות – ואינם בכלל מה שנקצב לו בראש השנה. וא"כ נמצא שלעולם לא יהיה לו שום צמצום במזונותיו!

ירויה בשנים

על כל פנים, מבואר בדברי חז"ל שהוצאות שבת יו"ט והוצאות ת"ת, והוסיף על זה הריטב"א שה"ה שאר הוצאות מצוה אינם נכללים בכלל מה שנקצב לו בראש השנה. והטעם שאחד אינו מוציא הוצאות על דברים אלו, היינו אך ורק מחסרון אמונה ובטחון בהשי"ת, שאינו מאמין ובוטח בהשי"ת שמובטח שלא יחסר לו כלום ממה שהוציא הוצאות על דברים אלו.

וא"כ, מי שרוצה לקנות מדת הבטחון, זהו אופן נפלא, שישתדל להוציא הוצאות על הני דברים, שמובטח הוא שלא יחסר כלום ממה שכבר נקצב לו בראש השנה, ויבטח בהשי"ת שלא יחסר לו כלום. וע"י זה ירגיל את עצמו במדת הבטחון. ומדי שבת בשבתו, ישתדל לקנות הוצאות שבת עם הך מחשבה, שיודע שלא יפסיד כלום, וכך ירגיל את עצמו במדת הבטחון, ויקבע מדת הבטחון בלבו ובנפשו.

וכן איתא בדברי הזוהר (פ"ג דף ק"ה): "הוא בר נש דאכיל ושתי וחדי כל מאי דאפיק למיכל ולמשתי הוא ילוננו לקודשא בריך הוא בהלואה, ואיהו יהיב ליה כפלי כפלים מכל מה דאפיק בהאי", ע"כ. [תרגום מתוק מדבש: "האדם שאוכל ושותה ושמח לכבוד שבת ויום טוב, אז כל מה שמוציא הוצאות לאכול ולשתות, הוא מלוה אותו בהלואה להקב"ה (לפי שסעודות שבת ויום טוב הם סעודות של הקב"ה, ואנו מוציאים הוצאות בשבילו, לכן נחשב לנו כאילו כביכול הקב"ה לוה מאתנו), והקב"ה נותן ומשלם לו כפלי כפלים, מכל מה שהוציא לצרכי שבת ויום טוב", ע"כ.]

הרי מפורש בדברי הזוהר, שכל מה שמוציא על הוצאות שבת, הרי ירוויח "כפלי כפלים". וחוץ ממה שזכה לקיים מצות עונג שבת, והיה לו תענוג גשמי, וגם זכה לקבוע בלבו מדת הבטחון, גם הרוויח "כפלי כפלים", מכל מה שהוציא! אין לך עסק בהשתדלות גדולה מזו! שיזכה למה שהבטיחו השי"ת, שירוויח מכל מה שהוציא על הוצאת שבת ויו"ט. והזוהר לא נתן שיעור וגבול לעסק זה, כלשונו - "כל מאי דאפיק".

הוצאות עונג שבת

ואיכלל בכלל הוצאות שבת גם תענוגי "מותרות". דאיתא בשבת (ק"ט, ג): "אמר רב יהודה אמר רב: כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו, שנאמר: והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך. עונג זה איני יודע מהו, כשהוא אומר וקראת לשבת ענג, הוי אומר: זה עונג שבת", ע"כ. וביאר המהרש"א כוונת קו' הגמ' 'עונג זה איני יודע מהו' – שהרי לא מצינו שיהא מותר להתענג לילך אחר המותרות. ועל זה הביא הגמ' הקרא "וקראת לשבת עונג" – "והוא מפורש שנותנין לו משאלות לבו מהטעם שהמפזר בסעודת שבת משום שהוא מצווה על העונג", עכת"ד.

הרי מפורש בדברי המהרש"א שכוונת הגמ', שביום השבת יש היתר לדבר שאסור במשך כל ימי השבוע, והיינו להתענג במותרות, שביום השבת מותר בהני תענוגים, הגם שבכל ימי השבוע אסור. ומי שמענג את השבת, יזכה שהשי"ת יתן לו משאלות לבו!

ויש להוסיף עוד על זה, שהרי ביום השבת יש לנו "נשמה יתירה", וכתב רש"י (פ"ג ט"ז, ב) שפי' של "נפש יתירה" – "רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו". הרי ביום השבת, יש לכל אחד אפשרות לאכול יותר ממה שרגיל לאכול במשך השבוע. והיינו כדי לקיים מצות עונג שבת כראוי.

ואפשר להטעים הענין, מדוע ביום השבת מותר להתענג במותרות שאסור כל ימי השבוע. משום שיום השבת הוא יום של הודאה להשי"ת. "טוב להודות לה". וביארו המפרשים שביום השבת יש פנאי להתבונן בגודל חסדי השי"ת, ויכיר הטובה, ויודה לה' על זה. וא"כ י"ל, דביום השבת אם מותר להתענג בתענוגים, יש יותר ויותר על מה להודות להשי"ת. דכשמתענג ביום השבת, באים לידי ההכרה להודות להשי"ת, ובפרט על כל התענוגים הגשמיים.

השומר שבת יכול לגזור גזירות

ויש להוסיף מה דאיתא במדרש (שמות רבה פ"ה): "בעת שאדם שומר את השבת גוזר גזירה והקב"ה מקיימה שנאמר (ישעיהו נ"ג, ג): "אם תשיב משבת רגלך", מה כתיב אחריו "אז תתענג על ה'", כמה דתימא (ספ"ט, ז): "והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך", ולא עוד אלא כל מה שאתה אוכל בעולם הזה אינו אלא מן הפירות, אבל הקרן קיימת לך לעוה"ב שנאמר (ישעיהו נ"ג, ז): והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר", ע"כ. הרי מפורש בדברי המדרש שהאדם השומר שבת, ע"י עונג שבת, הרי ניתן בידו כח לגזור גזירות, והקב"ה מקיימם! נורא למתבונן!